

Ніколаєнко Н.М., директор

Інноваційна діяльність бібліотеки УПА: стан і перспективи.

Сучасне суспільство перебуває в ситуації постійних глобальних змін, обумовлених технологічним зростанням виробництва, загостренням соціально – економічних і політичних проблем. Саме в контексті цих змін розглядається сьогодні значення інформації та інформаційно – комунікативних технологій для прогресу суспільного розвитку. Постійно продукована в сферах науки і практики нова інформація – це якісно нове знання, яке, у порівнянні з тим, що уже є в наявності масивом інформації, набуває неабияку цінність для суспільства. Отже, інформація як фактор і ресурс стійкого розвитку ціниться за свій зміст, можливість збереження і багаторазового використання. В таких умовах бібліотека стає інформаційним «ядром» і найбільш демократичним джерелом доступу до інформаційних ресурсів. Виконання таких функцій бібліотеками і особливо бібліотеками ВНЗ стикається з цілим рядом обмежень фінансового забезпечення(скорочення державних витрат на культуру, зростання цін на друковану продукцію і т.д.) І тому бібліотека, що функціонує в сучасних умовах, повинна використовувати резерви інтелектуалізації всіх сфер діяльності ще активніше, ніж раніше, використовувати інновації для оновлення і удосконалення своєї діяльності.

Інноваційний шлях розвитку бібліотеки – це шлях перетворень, що вимагає науково-обґрунтованих підходів до оновлення бібліотечної діяльності, застосування спеціальних методик їх практичного здійснення. Розвиток теорії, методики і організації інноваційної діяльності бібліотек не може здійснюватися ізольовано від інноватики, тобто загальної теорії змін, але ці методики повинні бути застосовані тільки в умовах бібліотечної справи. Розгляд проблеми інноваційного розвитку бібліотеки вимагає вивчення її термінологічних аспектів, а її основу складають поняття : інновація, нововведення, новина (рос. новшество), інноваційна діяльність. При визначенні цих понять однозначних відповідей нема, особливо це стосується терміну «інновації». На наш погляд , інновації – реалізовані ідеї змін, тобто наукова ідея доведена до стадії практичного використання, починає давати економічний (в умовах бібліотеки –соціальний) ефект, який впливає на розвиток організації.

В термінологічній системі інноватики окреме місце займає поняття «новина». Це поняття – результат розробки оригінальної ідеї, придатної для виробничого впровадження.

Нововведення – проміжний результат впровадження новини, коли вона ще не стала інновацією і знаходиться на стадії виробничого освоєння.

Під інноваційною діяльністю ми розуміємо діяльність, направлену на стимулювання поступального розвитку бібліотеки, який здійснюється за рахунок змістовного, структурно – організаційного оновлення і технологічної модернізації всіх процесів, а також позитивних змін в професійній свідомості персоналу, підвищенні креативного потенціалу співробітників.

Але якою б не була врешті – решт мета інноваційної діяльності – вона повинна бути направлена на кінцевий результат – підвищення рівня інформаційно – культурного обслуговування користувачів. Виходячи з цього, можна виділити як основні елементи бібліотечних інновацій:

- організаційні (спрямовані на встановлення внутрішніх і зовнішніх комунікацій бібліотеки, формування бібліотечної політики, зміни в структурі бібліотеки);
- продуктивні (орієнтовані на розширення асортименту сервісних послуг, впровадження принципово нових послуг для користувачів);
- методико – технологічні (пов'язані з розробкою і використанням нових методик роботи бібліотеки, бібліотечних послуг, техніки і технологій);
- управлінські(спрямовані на неперервний професійний розвиток співробітників бібліотеки в т.ч. формування інформаційної культури і реалізацію творчого потенціалу кожного).

Інноваційна діяльність бібліотеки УПА спрямована на систематичне стимулювання розвитку бібліотеки шляхом змістовного структурно-організаційного оновлення і технічної і технологічної модернізації всіх процесів, а також позитивних змін в професійній свідомості співробітників. Вона відображена у розробленій бібліотекою і затвердженій Вченою радою академії «Концепції розвитку бібліотеки УПА на 2006-2010 роки», в якій підкреслена соціальна значимість (місія) бібліотеки та перспективи її розвитку. Також була розроблена і затверджена низка документів, які сприяли впровадженню інновацій в роботу бібліотеки: «План заходів по реалізації «Концепції...»», «Перспективний план інструктивно-методичного забезпечення впровадження інформаційних технологій в бібліотеці УПА на 2008-2010 роки», «План заходів по впровадженню комп'ютерних технологій(2007-2008рр.)», «Перспективний план роботи з фондом на 2006-2010рр».

Кожен з цих документів має своє призначення, а весь ряд забезпечує послідовну конкретизацію цілей, задач, дій і ресурсних затрат для здійснення інновацій.

Основою в інноваційній роботі бібліотеки є інформаційна підтримка навчального і наукового процесів академії шляхом:

автоматизації основних технологічних процесів бібліотеки;

- вдосконалення сайту бібліотеки;

поповнення електронного каталогу;

створення власних електронних ресурсів;

участі у корпоративних проектах ;

надання інформаційних сервісних послуг та інше.

Хочу зупинитися на основних інноваційних напрямках впровадження «Концепції» ,які на наш погляд, ефективно спрацювали на користь користувачеві та імідж бібліотеки.

Впровадження сучасних інформаційних технологій є пріоритетним напрямком діяльності бібліотеки академії . У 1998 році бібліотека отримала грант від фонду «Відродження» та Інституту «Відкрите суспільство», який передбачав придбання 4 комп'ютерів, 2 принтерів і програмного забезпечення «Liber-Media». Бібліотека починає створювати електронний каталог(ЕК).

У 2006 році було прийнято рішення про перехід на програмне забезпечення нового покоління ІРБІС-32 з необмеженою кількістю робочих місць і WEB-технологіями. Співробітниками бібліотеки за досить короткий термін проведена робота по конвертації створених баз з програми Liber-Media в програму ІРБІС, продовжується редагування ЕК.

Крім того, були освоєні і автоматизовані основні бібліотечні технологічні процеси на основі взаємозалежних автоматизованих робочих місць (АРМів «Комплектатор», «Каталогізатор», «Користувач», «Книговидача», «Книгозабезпеченість», «Читач», «Адміністратор»).

Продовжує формуватися система бази даних шляхом поповнення електронного каталогу за двома напрямками - введення до ЕК нових надходжень літератури та поступове ретровведення активної частини фонду, створення проблемно-орієнтованих баз даних та робота по створенню власного повнотекстового ресурсу.

Нині в ЕК відображено весь фонд навчальної та навчально-методичної літератури, і до 70% наукової літератури, паралельно здійснюється штрих-кодування фондів.. Обсяг ЕК на 01.04.09.складає понад 50 тис. записів.

В структурі ЕК створено бази даних «Книгозабезпеченість», «Праці вчених і співробітників академії», аналітичні проблемно – орієнтовані бази даних, які містять статті із періодичних і продовжуваних видань. Таким чином, ЕК є багатофункціональною пошуковою системою, яка не тільки виконує функції різноманітних традиційних каталогів і картотек, а і сприяє покращенню обслуговування користувачів.

Позитивно позначається на забезпеченні навчального процесу напрацьована База даних (БД) «Книгозабезпеченість».Це досягнення співробітників нашої бібліотеки, які одними з перших серед вузівських бібліотек міста впровадили БД і нею активно користуються всі відвідувачі бібліотеки. За допомогою ЕК та Рубрикатора «кафедра - дисципліна», спеціально розробленого нашими співробітниками, є можливість надання різного роду довідок з питань книгозабезпечення.

Підключення бібліотеки з 2005 року до локальної мережі академії і мережі Інтернет дало можливість вдосконалити інформаційну роботу, а саме здійснювати пошук інформації, відсутньої в інформаційних ресурсах бібліотеки. Крім того, організовано електронну доставку документів (ЕДД) на кафедри, з'явилась можливість отримувати і надавати тріал-доступ до іноземного наукового повнотекстового ресурсу за проектом «INTAS», створювати власний повнотекстовий ресурс.

Сьогодні бібліотека має можливість отримувати науковий іноземний повнотекстовий ресурс через науково – освітню мережу «Уран» МОН України та INFORMATIO консорціум.

Крім того, бібліотека надає користувачам у читальному залі доступом до бездротової мережі INTERNET за допомогою Wi – Fi технологій.

З 2005 року в бібліотеці почав створюватися власний повнотекстовий інформаційний ресурс на допомогу навчально-педагогічній роботі академії: Обсяг БД сьогодні складає:

-«Болонська декларація: перспективи розвитку вищої школи України»;(223назви)

-«Видання кафедр» (824назви).

У 2007 році розроблена і розміщена на сайті академії WEB- сторінка бібліотеки, де представлена інформація про основні і додаткові послуги бібліотеки, про нові надходження до фондів бібліотеки документів.

Вже наприкінці 2007 року бібліотека прийняла рішення про створення власного сайту - основного джерела інформації для читачів, які звертаються в бібліотеку віртуально. Бібліотека планує постійне вдосконалювати власний сайт.

Сьогодні бібліотека може запропонувати користувачеві власні інформаційні ресурси у вигляді :

- Сайту;

ЕК; (більше 50 тис.записів);

- Повнотекстових баз даних: -«Болонська декларація: перспективи розвитку вищої школи України» (223 назви);

-«Видання кафедр» (824 назви);

-«Навчально-методичні видання підвищеного попиту»(23 назви)

-Вторинного бібліографічного інформаційного ресурсу (бібліографічні і біобібліографічні, тематичні покажчики);

БД«Книгозабезпеченість» (розділ «Рубрикатор кафедра - дисципліна» в ЕК)

Придбані інформаційні ресурси бібліотеки:

БД ВІНІТІ;

БД «Ліга-ЕЛІТ»

Інформаційні послуги, які здійснюються бібліотекою:

ЕДД на кафедри;

Сервіси «Віртуальна довідкова служба», «Віртуальна виставка»;

Триал-доступ через науково-освітню мережу «УРАН» і INFORMATIO - консорціум до інформаційного іноземного наукового повнотекстового ресурсу.

Інноваційним напрямком роботи у 2008 році була участь бібліотеки у корпоративному проєкті «Система реферування української наукової літератури», який забезпечує формування загальнодержавної реферативної БД «Україніка наукова», а також випуск галузевих серій Українського реферативного журналу «Джерело» і підтримку онлайн-доступу до БД «Україніка наукова». Бібліотека виконує аналітико – синтетичну обробку фахового видання академії «Проблеми інженерно – педагогічної освіти» і надає інформацію в НБУ ім. В.І. Вернадського і для створення галузевого ресурсу у ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського.

Бібліотека продовжить роботу в цьому проєкті і буде надавати повнотекстову інформацію для загальнодержавної реферативної БД «Україніка наукова».

У 2008 році для проведення занять з основ інформаційної культури зав.відділом ІБО Рибальченко О.М. розроблено слайд – лекцію і заняття відбувалися з використанням проєктора. Ця форма роботи не є новою , але все ж її інноваційний характер позначається на методиці викладення матеріалу, в технологіях, які використовуються при підготовці і проведенні занять.

Для самостійного опанування студентами заочної форми навчання основ інформаційної культури на сайті академії відкрито курс дистанційного навчання - створені навчальні презентації в програмі Power Point: «Ч.1. Традиційні джерела інформації в бібліотеці», «Ч.2. Робота з електронними ресурсами в бібліотеці», а також розроблені тестові завдання для самоперевірки знань.

Розпочата робота по автоматизації обслуговування читачів. У 2008 році впроваджено систему автоматизованої видачі документів на навчальному абонементі №1 для студентів заочної форми навчання.

Ще один новий напрямок роботи для нашої бібліотеки – це участь у щорічній науково – практичній конференції науково – педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії. Бібліотека представлена окремою секцією «Сучасних інформаційно – бібліотечних технологій», на якій доповідається про інноваційну діяльність бібліотеки за окремими напрямками роботи.

Всі заходи, проведені бібліотекою впродовж останніх років, і накопичений досвід дозволили провести у 2008 році XV науково-практичну конференцію «Сучасні інформаційно-бібліотечні технології як складова реформування навчального процесу», яка була присвячена 50-річчю з дня заснування бібліотеки академії.

На моє глибоке переконання, при впровадженні інновацій і модернізації діяльності бібліотеки зростає роль творчих кадрів – людей, що володіють знаннями і є носіями нововведень у сфері організаційної, науково-технічної та екологічної культури.

Заради справедливості необхідно зауважити, що впровадження інновацій пов'язане з консерватизмом окремих співробітників і небажанням відмовлятися від звичайних технологій та переходити на нові. Довелося і переконувати, і доводити, а інколи і наказувати. На щастя, все це залишилося уже в минулому.

Вважаю за необхідне підкреслити значний вклад, який внесено в інноваційну діяльність бібліотеки заст. директора бібліотеки П'яtkовою І.М., головним методистом Сосіпатровою В.І., зав. відділами Подковиріною О.М., Абакумовою Т.В., Панаріною О.С., Рибальченко О.М., Лукавенко Т.Я., а також зав. сект. Єр'оміною О.І., Карпенко С.В., Мартиною Т.М., головним бібліографом Панасенко Н.Л., провід. біб-рем Воїною К.Г. Хочу висловити щире подяку всьому колективу бібліотеки за розуміння і підтримку ідеї впровадження новітніх технологій у діяльність бібліотеки.

Плани на подальшу інноваційну діяльність бібліотеки пов'язані з розширенням штату співробітників та реорганізацією структури бібліотеки; організацією відділу автоматизації; поповненням і оновленням комп'ютерного парку; придбанням нової версії програмного забезпечення; відкриттям електронної читальної зали (зараз маємо 3 робочих місця для читачів в читальній залі з доступом до мережі Інтернет); забезпеченням впровадження автоматизованого обслуговування читачів; продовженням участі у корпоративних проектах; впровадженням разом з кафедрами спільних проектів по створенню інформаційного середовища та формуванню інформаційної культури, а також просвітницьких заходів; запровадженням нових форм роботи в діяльність бібліотеки, і відродженням існуючих новими інноваційними методами; проведенням аналізу результативності інноваційної діяльності за окремими напрямками роботи бібліотеки; систематичним підвищенням кваліфікації співробітників бібліотеки;

Будь яка інноваційна діяльність повинна мати кінцевий ефективний результат. Інакше всі наші нововведення не мають сенсу. Тому тут неабияку роль грає управлінський аспект діяльності бібліотек, в основі якого лежить аналіз результативності змін, що, з одного

боку, дозволяє усвідомити перспективні інноваційні потреби і ініціювати подальший хід змін, а з другого-виявляє найбільш ефективні нововведення, які можна транслювати в соціальну сферу, розглядати як потенційні інноваційні пропозиції для інших бібліотек.

Стратегічним завданням бібліотеки УПА щодо інноваційного розвитку є прагнення зайняти позицію технологічного новатора, а не технологічного послідовника, якою вона є, на мою думку, зараз. Вимога часу - негайне впровадження інноваційних реформ в роботу бібліотеки, щоб запобігти вічного її амплуа - технологічного аутсайдера.

Кінцева мета і перспектива бібліотеки, пов'язані з інноваційним напрямком діяльності - трансформацією бібліотеки в науково-інформаційний центр академії.

Література:

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України. / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. - Харків: Константа, 2006. – 272 с.
2. Веселков Ф.С., Веселков А.Ф. Сто идей-резервов высшей школы России. / Ф.С. Веселков, А.Ф. Веселков. - Спб: Изд-во Осипов, 2007. – 276 с.
3. Качанова Е.Ю. Инновационно-методическая работа библиотек: учеб. пособие /Е.Ю.Качанова; ХГИИК; науч.ред. А.Н. Ванеев. - СПб.: Профессия, 2007. – 336 с.
4. Левківський К. Бібліотека вищого навчального закладу - ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі / К. Левківський //Вища школа. - 2008. - №5. - 33-41 с.
5. Петрова Г. Організація роботи персоналу бібліотеки в умовах протиріч традиційних технологій з інноваційними / Г. Петрова // Бібліотечний форум України. - 2007. - №1. - С. 36-40.
6. Роскіна Т.І. Інноваційна діяльність освітянських бібліотек – важливий чинник оптимізації науково-інформаційного забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики [Електронний ресурс] / Т.І. Роскіна. - Режим доступу: <http://www.library.edu-ua.net/datas/upload/files/roskina.pdf>.- Назва з титул. екрану.

Опубліковано в [2009](#) р.